

Lunds universitet

Institutionen för kommunikation och medier

Journalistik

Handledare: Mia-Marie Hammarlin

2018-01-12

Ida Lokland & Lisa Nilsson

JOUK10-HT2017

”Det svenska tillståndet”

En kvalitativ publikstudie om hur norska och danska
nyhetskonsumenter uppfattar Sverige.

LUNDS
UNIVERSITET

Abstract

This thesis is a qualitative interview study about Norwegian and Danish news consumer's views and perceptions about Sweden. The interviews have been conducted in Oslo, Norway and Copenhagen, Denmark, where the aim was to gain understanding about how the representation of Sweden, throughout Norwegian and Danish news media, affects the interviewee's image of Sweden. One of the studie's more significant findings is that several of the informants used the same concept, "det svenska tillståndet" directly translated into "the Swedish condition". This term has been a part of a political discourse mainly driven by conservative parties in both Norway and Denmark to negatively describe integration-related issues in Sweden. Our study shows that the interviewees have adopted this term as a part of their description of Sweden to summarize the overall unfavorable and chaotic picture of Sweden as represented by the news media in Norway and Denmark. Through the perspective of Stuart Hall's theories regarding how we represent "others", people and places that differs from "ourselves", the study discusses how Danish and Norwegian news media have created structures that allows them to represent Norway and Denmark in a more superior way in relation to the more submissive Swedish news reports. Furthermore, the thesis also states that there is a stigmatized conception that Sweden, primarily Swedish suburbs and the city of Malmö, are both troubled and dangerous due to problems caused by immigrants.

Innehållsförteckning

1. Inledning och bakgrund.....	3
1.1 Syfte och frågeställning.....	5
2. Tidigare forskning och teoretiska utgångspunkter.....	5
2.1 Minoritetsgrupper i nyhetsmedierna.....	6
2.2 Förorten – en arena för våld och kriminalitet?.....	6
2.3 Andrafieringen mellan de nordiska länderna.....	8
2.4 Publiken som forskningsfält.....	8
2.5 Konstruktionen av vi och dem.....	10
2.6 Den allmänna meningen.....	11
2.7 Stereotypiska skildringar och brist på journalistisk mångfald.....	11
2.8 Journalistikens inzooming.....	12
3. Metod: Kvalitativa intervjuer.....	14
3.1 Introduktion av intervjupersoner.....	15
3.2 Urval.....	16
3.3 Genomförande.....	16
4. Analys.....	17
4.1 Analytiska fynd.....	17
4.2 Det mörka Sverige.....	18
4.3 Det svenska tillståndet.....	23
4.4 Det var bättre förr.....	26
4.5 ”Har du hört om svensken som...”.....	29
4.6 Det ljusa Stockholm.....	34
5. Slutdiskussion.....	37
6. Litteraturlista.....	39
7. Bilaga 1.....	43

1. Inledning och bakgrund

I april 2017 besökte statsminister Stefan Löfven norska Arbeiderpartiets landsmöte där han tillfrågades om sin personliga reaktion på begreppet *det svenska tillståndet*, varpå han ställde sig ovetande till dess existens: ”Svenska tillstånd, vad är det?”¹

I Norge på 1990-talet började man använda begreppet *svenske tilstander* när flyktingar från Balkan kriget sökte sig till Norge. Visumtvång infördes då omgående av det politiska partiet Høyre för att kontrollera invandringen i Norge och inte hamna i, vad som kom att beskrivas i både Stortinget och i medierna, som ”det svenska tillståndet”². Idag används uttrycket till vardags som ett skällsord i den norska politiska debatten samt av norska medier för att på ett nedsättande vis beskriva Sveriges flykting- och integrationspolitik. Begreppet har även fått ett slags genombrott och allmänt erkännande i det vardagliga talet bland norrmän.

Danska medier har på senare tid adopterat det norska begreppet och även där används det aktivt med syfte att svartmåla Sveriges invandringspolitik och framhäva sig själva i bättre dager. I synnerhet används begreppet frekvent av den danska politikern Pia Kjörsgaard och det högerpopulistiska partiet Dansk Folkeparti.

Vi må aldrig ende med svenske tilstande her i Danmark. Vi kan nu med egne øjne – kun en kort tur over Øresundsbroen fra København – se, hvor galt det kan gå, hvis parallelsamfund uden lov og ret får lov til at vokse vildt igennem mange år. Ad den vej venter kun katastrofen. Vi må glæde os over, at vi i Danmark har valgt en anden vej med en langt mere restriktiv udlændingepolitik.³

¹ Kirsten Karlsen, ”Sveriges statsminister: ”svenske tilstander”, hva er det?”, *Dagbladet*, 2017-04-21

² Anne Holt, ”Så blev Sverige ett land att skämmas över”, *Dagens nyheter*, 2017-06-27

³ Pia Kjörsgaard, ”Svenske tilstande” bliver et mere og mere skræmmende udtryk”, blogginlägg på TV2 Danmark hämtat:

<http://nyheder.tv2.dk/politik/2017-01-30-blog-svenske-tilstande-bliver-et-mere-og-mere-skraemmende-udtryk>
2017-10-24

I fjol publicerade *Dagbladet*, en av Norges största dagstidningar, en artikel med rubriken ”Vil lære av Sveriges feil” där invandring- och integrationsministern Sylvi Listhaug uttrycker att hon inte vill ha det svenska tillståndet i Norge. Artikeln inleds med beskrivningar av Rinkeby utanför Stockholm och Rosengård i Malmö, vilka används som exempel på misslyckad integration i Sverige. Detta kommenteras sedan av politikern Audun Lysbakken där han säger att ghetton inte finns i Norge och att man har lyckats bättre med integrationen i Norge.⁴

Väldigt få svenskar verkar dock ha kännedom om grannländernas beskrivning av det politiska läget i Sverige. Men i den svenska nyhetsrapporteringen har det så smått börjat formos en medvetenhet kring etableringen av det svenska tillståndet som begrepp. Inför norska riksdagsvalet i år besökte Listhaug Rinkeby utanför Stockholm för att studera hur svensk integration har fallerat. *Göteborgs-Posten* uppmärksammade och kritiserade besöket med publiceringen av en kulturkrönika med rubriken ”Vad är det för bild av Sverige som sprids över världen?”.⁵

Den här kandidatuppsatsen grundar sig i en fascination över hur Sverige i mediala sammanhang blir porträtterat av sina grannländer Norge och Danmark. Intresset för frågan har sitt ursprung i våra egna bakgrunder som norsk medborgare bosatt i Sverige sedan tre år och som svensk emigrant i Danmark sedan tio år tillbaka. Därmed faller det sig naturligt för oss båda att följa med i den skandinaviska nyhetsrapporteringen. Vi har noterat att det förekommer en negativ jargong, där ett särskilt uttryck succesivt har fått fäste: det svenska tillståndet.

Vi anser att ämnet för vår kandidatuppsats är av samtida betydelse mot bakgrund av de högerpolitiska framgångarna i de skandinaviska länderna samt i stora delar av Europa. Som vi visat, används begreppet det svenska tillståndet i politiska diskurser, något man skulle kunna se som problematiskt i förhållande till vilken bild av invandring som skapas. Det är därför relevant och av intresse att undersöka betydelsen av hur politiken förhåller sig till uttrycket eftersom det

⁴ Steinar Solås Suvatne, ”Vil lære av Sveriges feil”, *Dagbladet*, 2016-05-10

⁵ America Vera Zavala, ”Vad är det för bild som sprids av Sverige över världen?”, *Göteborgs-Posten*, 2017-09-01

politiska klimatet även påverkar samhällsdebatten som förs genom nyhetsmedier som i sin tur påverkar människorna som röstar.

1.1 Syfte och frågeställning

Syftet med denna studie är att förstå hur norska och danska nyhetskonsumenter uppfattar och beskriver Sverige. Genom undersökningen vill vi synliggöra vilken bild av Sverige som representeras i norska och danska rikstäckande nyhetsmedier och även försöka skapa en djupare förståelse för vilka föreställningar den norska och danska nyhetsrapporteringen skapar för en norsk och dansk publik.

För att uppfylla detta syfte har följande frågeställning utvecklats:

- Hur uppfattar norska och danska nyhetskonsumenter Sverige, utifrån den norska respektive den danska nyhetsrapporteringen?

Följande delfråga har även utvecklats för att skapa en djupare förståelse för ämnet:

- På vilket sätt påverkar representationen av Sverige, intervjupersonernas bild av Sverige?

2. Tidigare forskning och teoretiska utgångspunkter

Relevant för denna studie är forskning om representationen av ”vi och dom”. Vi har identifierat tre underkategorier inom detta huvudområde: om hur medierna porträtterar minoritetsgrupper i nyhetsmedierna, invandrare i förorten samt andrafieringen mellan de nordiska länderna. Detta för att vi anser att de här temana kan belysa strukturer och mekanismer som kan vara av vikt för att kunna tolka och förstå hur representationer påverkar människors uppfattning av verkligheten. Vi kommer även att presentera tidigare forskning gjorda kring mediepubliken, då vi anser det som relevant i förhållande till vår egen studie. I denna underkategori kommer vi att presentera forskning om hur publiken tolkar och förstår nyhetsinnehåll samt forskning som rör medieengagemang i populärkulturen. Vi kommer även att redovisa teoretiska utgångspunkter

angående konstruktionen av vi och dem, stereotypiska skildringar och brist på journalistiskt mångfald, den allmänna meningen och journalistikens inzooming.

2.1 Minoritetsgrupper i nyhetsmedierna

Hur invandrare och flyktingar porträtteras i nyhetsmedier är något som medieforskaren Ylva Brune har undersökt i sin studie *Stereotyper i förvandling, svensk nyhetsjournalistik om invandrare och flyktingar* (2000). Brune understryker att invandrare i de flesta fall endast rapporteras om i samband med konfliktartade händelser. Enligt Brune är nyhetsjournalistiken nästan alltid etnocentrisk. Hon menar att ”det egna samhällets eliter står i centrum för uppmärksamheten och den egna kulturen är måttstock vid beskrivningen och bedömningen av andra”.⁶

Enligt studien tar detta sig uttryck i de svenska medierna genom att koncentrera invandrarfrågor kring problem och problemlösning där endast svenska experter eller myndigheter ges tillfälle att kommentera. Vidare visar studien att människor från Mellanöstern och Nordafrika i nyhetsrapporteringen oftast omskrivs i samband med att söka asyl i Sverige. I förbindelse med nyhetsrapporteringen av människor från Mellanöstern och Nordafrika, nämns oftast inte deras nationella identiteter utan det sker i regel en generalisering där alla omnämns som muslimer eller invandrare.⁷

2.2 Förorten – en arena för våld och kriminalitet?

Mediernas negativa porträttering av invandrare i förorten belyses i Statens offentliga utredningar genom texten ”Det blågula huset”. Utredningens primära syfte är att identifiera vilken

⁶ Ylva Brune, ”Stereotyper i förvandling, svensk nyhetsjournalistik om invandrare och flyktingar”, publicerad i MENA-projektet / Regeringskansliet UD: <http://www.regeringen.se/contentassets/fl63741820d440649aa9b9fe5072a77b/delstudie-11-stereotyper-i-forvandling>, s. 7. 2000

⁷ Ibid., s. 8.

föreställning som finns om diskriminering baserat på etnisk eller religiös tillhörighet i Sverige genom bland annat massmedier.⁸ Huvudsakligen framkommer det att medierapporteringen av invandrare ofta förknippas med hot och problem där manliga invandrare ofta framställs som kriminella medan kvinnliga invandrare porträtteras som passiva och förtryckta. Det poängteras att medierna bidrar till att skapa ”svenskhet” på grund av att negativa händelser i samhället tillskrivs gruppen ”de andra” där invandrare ingår.⁹ Det framkommer även att den journalistiska rapporteringen av förorten som en symbol för invandrartäta bostadsområden, ofta präglas av tydliga stereotypiska föreställningar som i sin tur ger negativa och stigmatiserande effekter på integrationsprocessen.¹⁰

Bilden av den främmande förorten har studerats av etnologen Per-Markku Ristilammi. I hans studie ”Rosengård och den svarta poesin” (1993) analyseras den diskursiva bilden av förorten som målats upp genom offentliga uttalanden av politiker och media. Förorten är något som Ristilammi kommit att kalla för en ”modern annorlundahet”, en arena för politiska konflikter och komplexa relationer mellan det samtida samhället och områdenas invånare. Ristilammi framhåller i sin analys att bostadsområdet Rosengård har betraktats som något avvikande och onormalt i förhållande till resten av samhället ända sedan det byggdes under 1960-talet. Artiklarna som Ristilammi har insamlat beskriver han som kritiska i tonen med inslag av debattinlägg där ”pressen använder sig av distinkta symboler i sina försök att appellera till en masspublik”.¹¹ Ristilammi lyfter fram flera av nyhetsmediernas rubriksättningar och beskrivningar av Rosengård. *Sydsvenskan* skriver den andra februari 1971: ”Män försvinner. Barn på drift. Fruar isoleras. ’Busar’ hetsas. Allt vad socialarbetarna varnade för slår in.”¹² Studien lägger stor vikt vid hur förorten framställs genom språklig symbolik och Ristilammi

⁸ Paul Lappalainen, ”Det blågula huset – strukturell diskriminering i Sverige”, Publicerad i: Statens offentliga utredningar / SOU 2005:56. Hämtad: <http://www.regeringen.se/contentassets/0cf1e0d4944d469bb237b6b0945d08fe/det-blagula-glashuset---strukturell-di-skriminering-i-sverige-del-1---missiv-t.o.m.-kapitel-4> s. 5 2005-03-31

⁹ Ibid, s. 24

¹⁰ Ibid, s. 26

¹¹ Per-Markku Ristilammi, *Rosengård och den svarta poesin*, (Stockholm: Östlings bokförlag Symposion, 1994), diss. s 30

¹² Ibid. s 30

upptäckter genom analysen vilken betydelse just språket har haft för att befästa en mörk och bedrövlig bild av exempelvis Rosengård.

Rosengård är väl så långt ifrån en rosengård man kan tänka sig, där surrar inga bin bland frodiga blomster, där gläds man inte av fågelkvitter, där insuper man ingen blomsterdoft. I Rosengård dominerar bilden av utspridda höghuslimpor med blåsiga och torftigt utrustade gårdar emellan, asfalt och betong som gungar i solvärmens, bilavgaser och dålig luft som väller in över området, Amiralsgatan som skär som en stinkande kloak genom bebyggelsen.¹³

2.3 Andrafieringen mellan de nordiska länderna

Avhandlingen i nordiska språk ”Vi och de i Norden, en studie i föreställd gemenskap och andrafiering” undersöker, genom nordiska tidningsartiklar, vilken form av andrafiering som förekommer i Norden, mellan länderna. Studiens resultat visar att Island utsätts för ”dold andrafiering medan övriga länder öppet distanserar varandra genom negativ homogenisering”.¹⁴ Genom pronomen vi och dem fastställer studien att en andrafiering sker i journalistiska texter där länder inkluderas och exkluderas alltefter benämning och kontext. Studiens konklusion visar att andrafiering sker inom journalistiken i alla de nordiska länderna. Ett fynd i studiens analys av nordiska artiklar är att Danmark framställs som minst stereotyp bland de nordiska länderna. Författaren understryker att det utöver en nationell andrafiering av de nordiska grannländerna förekommer en gemensam andrafiering av invandrare. Den kvalitativa analysen lyfter fram den journalistiska skildringen av invandrare som en negativ aspekt av andrafiering. I de kontexter där invandrare andrafieras blir de nordiska länderna plötsligt till ett ”vi i Norden” mot ett annat ”de andra”, samtidigt som det förekommer alternativa strukturer av gemenskaper länderna emellan.¹⁵

2.4 Publiken som forskningsfält

¹³ Ibid, s. 31

¹⁴ Maria Andersson, ”Vi och de i Norden, en studie i föreställd gemenskap och andrafiering”, Pro gradu avhandling hämtad: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/37777/viochdei.pdf?sequence=1> diss., s. 97. (2012)

¹⁵ Ibid, s. 97

Det finns olika perspektiv på vilken påverkan journalistiken har på publiken. En teoretisk ansats som riktar sig mot medieinnehållet och mottagaren är receptionsforskning där mottagaren studeras som aktiv genom sitt val av medier och genom hur publiken tolkar och förstår innehållet. Receptionsforskning utgår från att publiken har en medveten inställning till journalistiken genom att utveckla kritiska förhållningssätt till nyhetsinnehållet. Vidare utgår ansatsen från att det existerar en interaktion mellan publiken och medieinnehållet där medieinnehållet innehåller flera olika betydelser som är uppe för tolkning.¹⁶

I forskningsartikeln ”Who gets the news: alternative measures of news reception and their implications for research” undersöker Vincent Price och John Zaller publikens mottagande och förståelse av totalt 16 mediala händelser från år 1989 genom ett urval av amerikanska nyhetskonsumenter. De analytiska fynden indikerar att informanternas bakgrundskunskaper, vad gäller politiskt kunnande, spelar en stor roll för att identifiera och förstå politisk kommunikation genom nyhetsmedier. Price och Zaller konkluderar sin studie med att informanternas möjligheter att förstå ett politiskt medialt innehåll handlar om att skapa sig bredare förkunskaper om politiska ämnen genom en generell allmänbildning som inte härstammar från nyhetsmedierna själva.¹⁷ Vi reserverar oss för att studien är gammal och att mycket har hänt på publikstudiernas område sedan dess, där publikerna i dag i regel ses som aktiva medborgare och medskapare.

Betydligt mer uppdaterad forskning om publik och medier finner man i Annette Hills forskning. Hennes undersökningar rör inte nyhetsmedier, men hennes studier är ändå viktiga för fördjupad förståelse för publikers komplexitet. Hill har undersökt publikens engagemang genom tv-sända dokusåpor i sin forskningsartikel ”Reality TV engagement” (2017). Hennes forskning inriktar sig på publikstudier av medieengagemang inom populärkulturen och undersökningen visar att en varaktig medieproduktion kan påverka sin publik genom att bli en del av deras vardag. Hill beskriver att det kan utvecklas ett publikt engagemang som vidare kan leda till en

¹⁶ Ingela Wadbring, ”Journalistikens publik” i *Handbok i journalistikforskning*, red. Michael Karlsson & Jesper Strömbäck (Lund: Studentlitteratur, 2015) s. 398.

¹⁷ Vincent Price & John Zaller, *Who gets the news: alternative measures of news reception and their implications for research*, (The University of Chicago Press, 1993), s. 133

besvikelse hos konsumenten om programkonceptet ändras eller läggs ner. Hill förklarar resultatet som en dynamisk interaktion mellan producent och publik.¹⁸

2.5 Konstruktionen av vi och dem

Kulturteoretikern och sociologen Stuart Halls konstruktion av ”vi” och ”dem” handlar kortfattat om hur man representerar den andra, alltså människor eller platser som är annorlunda än oss själva där ”vi” står mot ”dem”. Detta ”vi” i relation till ”de” är kopplat till var vi kommer från och vår kulturella identitet. Detta blir bland annat tydligt när journalistiken så att säga befäster och bevarar motsättningar som exempelvis ”de vita” gentemot ”de lokala asiatiska muslimerna” eller ”vi ger” mot ”de tar”.¹⁹

En studie av sociologen Jürgen Harbermas (1990) visade att medier har tillskrivits en integrationsfunktion i samhället, något som kan resultera i att journalistiken bidrar till att upprätthålla och förstärka diskrimineringen och splittringen i samhället.²⁰

Vad som är viktigt att poängtera är att när man stereotypiserar det andra eller den andre, finns det en implicit koppling mellan representation, skillnader och makt. Hall poängterar att makt inte bara måste förstås utifrån ett ekonomiskt system, utan även i ett bredare kulturellt och symboliskt perspektiv.²¹ Detta inkluderar makten att representera någon eller något på ett särskilt sätt, och kan användas på den makt som norska och danska medier besitter i förhållande till att representera Sverige. De som besitter kunskaper om ett visst ämne och som har verktygen att nå ut med dessa kunskaper är också de som besitter makten att förmedla och forma den.²²

¹⁸ Annette Hill, ”Reality TV engagement: Producer and Audience Relations for Reality Talent Shows”, Artikel publicerad i *Media Industries* 4:1, Hämtad: <https://quod.lib.umich.edu/m/mij/15031809.0004.106/--reality-tv-engagement-producer-and-audience-relations-for?rgn=main;view=fulltext>, (2017), s. 15

¹⁹ Stuart Hall, *News Culture*, (England: Open University Press, Berkshire, 2010) s. 175

²⁰ Ibid s. 186

²¹ Ibid s. 249

²² Ibid s. 249

2.6 Den allmänna meningen

En av Ylva Brunes teoretiska utgångspunkter är begreppet *common sense*, där ett slags sunt förnuft etableras hos konsumenten i samband med journalistisk rapportering inom etablerade ämnesdiskurser. Brune beskriver fenomenet som en gemensam ”praktisk kulturkompetens” som genom ett kulturellt bildande system klassificerar omvärlden.²³ Ofta förekommer det en oskriven förförståelse kring vad som anses vara *common sense* och det uttrycks vanligen i kulturell sensmoral, metaforer, vitsar och ordspråk, där man underförstått talar om ”det sanna” genom liknelser och bildspråk.

Enligt Brune är begreppets innebörd alltid bundet till ett innehåll som styrs av både historiska och sociala ramar och restriktioner, en gemensam ”*common sense-kunskap*” eller sunt förnuft. Konstruktionen av bland annat journalistiska texter kan ses som narrativa mönster där texten strävar efter att inordna sig efter andra liknande historier och skeenden. Genom att sätta ett ramverk av anföringsverb kring yttrade citat och målande beskrivningar av iakttagelser bjuder den dolda textskribenten in läsaren till att tolka den verklighet som blir beskriven.²⁴ Även Stuart Hall beskriver att det sunnda förnuftet handlar om en gemensam förförståelse kopplat till kunskaper som i journalistiken framstår som naturlig och självklar, en typ av kunskap som alla redan känner till.²⁵

2.7 Stereotypiska skildringar och brist på journalistisk mångfald

Gunilla Hulténs teorier kring nyhetskulturer och mångfald belyser problematiken kring att de flesta mediehus brister när det gäller att skildra kulturell och etnisk mångfald på redaktionen eller i ett generellt nyhetsinnehåll. Detta problem kan påverka nyhetskonsumenterna negativt genom att nyhetsrapporteringen främjar konstruktionen av stereotyper och arbetar för fördomsfullhet.

²³ Ylva Brune, *Nyheter från gränsen Tre studier i journalistik om ”invandrare”, flyktingar och rasistiskt våld*, (Göteborgs universitet: Institutionen för journalistik och masskommunikation, 2004), s. 131

²⁴ Ibid. s. 133

²⁵ Stuart Hall, *Culture, the media and the ”ideological effect”*, (London: The Open University Press, 1977), s. 88

Hultén menar att ”en människas många olika grupptillhörigheter reduceras ofta i journalistiken till en kategori – kön, yrke, klass, etnicitet – som sedan utgör medietextens förklaringsram. En förenkling som får betydelse för hur tillhörighet och utanförskap framställs”.²⁶

I journalistiska texter reduceras ofta en människas identitet och grupptillhörighet till olika kategorier, där kön, ålder, yrke, klass och etnicitet lyfts fram för att på ett enkelt sätt ringa in en förklaring i en nyhet.²⁷ Hultén hänvisar till Per-Markku Ristilammi i teorierna om skapandet av främlingar i samhället och konstruktionen av förorten genom medier. Ristilammi argumenterar kring, vad han kallar cementerade uttryck, språkliga benämningar som i mediala sammanhang alltid kopplas samman med vissa områden, situationer eller människor för att befästa en beskrivning.²⁸

Vissa storstadsförorter har kommit att bli synonyma med begreppet det svenska tillståndet i de norska och danska medierna. I de flesta medierapporteringar beskrivs det svenska tillståndet tillsammans med begreppet parallellsamhälle.

2.8 Journalistikens inzooming

Uppfattningen att journalistiken framställer fragment av en större verklighet kan förstås genom Robert Entmans begrepp *framing*, som han i sin tur har hämtat från Erving Goffman (1986). Begreppet innebär att man framhäver bitar av information om ett ämne genom att göra informationen mer anmärkningsvärd, betydelsefull och minnesvärd för publiken eller mottagaren. I detta sammanhang argumenterar Entman för att texter ofta gör detta genom upprepning, placering eller genom associationer till kulturellt kända symboler. Trots detta kan en liten och odefinierad betydelse som utgör en minimal del av texten upplevas framträdande om

²⁶ Gunilla Hultén, *Journalistik och mångfald*, (Lund: Studentlitteratur AB, 2009), s. 31

²⁷ Ibid s. 31

²⁸ Per-Markku Ristilammi, *Rosengård och den svarta poesin*, (Stockholm: Östlings bokförlag Symposion, 1994), diss. s. 38f

den överensstämmer med mottagarens trossystem.²⁹ Ett exempel där framing spelar en central roll, är i politisk kommunikation där framing riktar uppmärksamhet på några aspekter av verkligheten medan man utelämnar andra element. Detta kan i sin tur leda till att publiken får olika reaktioner eller felaktiga uppfattningar av det politiska budskapet. Samma struktur kan vi även notera i den norska och danska nyhetsrapporteringen om Sverige, där kriminaliteten endast representerar en bit av den svenska verkligheten. Att förstå framing skapar förutsättningar för att belysa empiriska och normativa kontroverser, framförallt eftersom konceptet framing riktar vår uppmärksamhet mot detaljerna om hur en kommunicerad text utövar sin makt. Hur man kan använda analysmetoden framing på massmediers kommunikation kan bidra till att skapa ett ramverk inom ett forskningsparadigm. Exempelvis kan framing som teori och analysmetod tillämpas för studier av den allmänna opinionen och röstbeteenden inom statsvetenskap, till kognitiva studier inom socialpsykologi eller till studier i sociologi eller kulturstudier som behandlar forskning inom kön, klass och ras.³⁰

Professorerna i journalistik Maxwell McCombs och Donald Shaw visar genom deras *agenda setting theory* eller *dagordningsteori* att medier på sättet de väljer ut och porträtterar nyheter besitter en viktig funktion för skapandet av den politiska verkligheten och att det på så sätt också påverkar medborgarnas verklighetsbild.³¹ Ett exempel på dagordningsteorin kan vara hur vissa politiska frågor får mer utrymme i medier med avsikt att försöka påverka mottagaren till att se frågan som viktigare än andra. Eftersom medier genom sitt nyhetsurval kan välja ut vad politiker säger i förbindelse med politiska kampanjer, så har de makten att bestämma vilka frågor som är viktiga för publiken att ha åsikter om, alltså sätter de agendan för den politiska och samhällliga debatten.³²

²⁹ Robert M Entman, *Framing. Toward clarification of a fractured paradigm*, (Journal of Communication, 1993) s. 53

³⁰ Ibid, s. 56

³¹ Maxwell McCombs, *Makten över dagordningen – om medierna, politiken och opinionsbildningen*, (Stockholm: SNS Förlag, 2006), s. 56

³² Maxwell McCombs & Donald Shaw, *The agenda-setting function of mass media*, (Oxford University Press, 1972) s. 176

McCombs & Shaws begrepp *priming* kan användas som ett komplement till dagordningsteorin, genom att inrikta sig på de ämnen som medierna väljer att belysa. Ämneskontexter som i sin tur leder till att mottagarens tankemönster och bedömningar påverkas av de framhävda faktorerna.³³ Effekterna av mediernas priming är omedelbara eftersom andra vinklar väljs bort och således förblir osynliga för mediekonsumenten.

3. Metod: Kvalitativa intervjuer

Vårt empiriska material är baserat på kvalitativa intervjuer med totalt tio norska och danska nyhetskonsumenter, varav fem norska och fem danska. Författarna Mats Ekström och Larsåke Larsson menar att intervju med enskilda individer används i stor utsträckning inom samhällsvetenskapliga och humanistiska discipliner, samt inom medie- och kommunikationsvetenskap.³⁴ Personliga intervjuer som metod anses lämpligt när man vill få en uppfattning om människors enskilda erfarenheter och uppfattningar av ett visst ämne. Genom intervjuer konstruerar intervjuobjekten sina sociala världar och skapar på så sätt berättelser om händelser och människor. Detta skapar således data som ger en autentisk insikt i folks erfarenheter.

Syftet med metoden är att skapa dialog som grundar en gemensam förståelse där intervjuaren och respondenten förhandlar fram en förståelse av något. Även om målet är att skapa ett samtal i intervjusituationen, är det knappast tal om ett balanserat informationsutbyte. Men i motsättning till mer formaliserade intervjuer, kan och bör personen som intervjuar lägga in egna reaktioner och signaler i samspelet med respondenten. Genomförandet av en intervjustudie kräver färdigheter i att skapa ett samtal som täcker studiens hela syfte. Det krävs en bra intervjuteknik och förmågan att kunna sortera omfångsrika textmaterial och således analysera relevant kunskap ur detta material för att sedan framvisa en god berättarteknik. Samtidigt krävs det flexibilitet att

³³ Maxwell McCombs, *Makten över dagordningen – om medierna, politiken och opinionsbildningen*, (Stockholm: SNS Förlag, 2006) s. 56

³⁴ Mats Ekström, *Metoder i kommunikationsvetenskap*, (Lund: Studentlitteratur, 2010) s. 53

ta in nya impulser under hela forskningsprocessen för att inte låsa sig vid föreställningar och frågeställningar som uppstått från början.³⁵

Efter flertalet genomläsningar av det transkriberade materialet och upprepade genomlysningar av de inspelade intervjuerna, påbörjade vi en kodningsprocess där vi strukturerade upp materialet i olika fack, enligt Carol Rivas tillvägagångssätt att tematisera kvalitativa data. Under behandlingen av materialet gjorde vi notiser, så kallade memos av egna iakttagelser, intryck och problemställningar som vi senare återkom till.³⁶ Vi skapade kategoriska mönster av vår insamlade kvalitativa data och identifierade följande sex kategorier: invandring, kriminalitet i förorten, högerpolitik, historisk hatkärlek, det geografiska avståndets betydelse samt en rådande politisk korrekthet i Sverige. Ur detta delade vi in resultaten i olika teman enligt Peter Dahlgrens idé om tematiska fält. Metoden går som sagt ut på att utveckla det insamlade innehållet genom att analysera så kallade mänskliga erfarenheter och mönster. Det kan exempelvis handla om att tolka intervjupersonernas specifika känslor kring ett visst ämne. Enligt Dahlgren agerar tematiska fält i djupet av berättelsen.³⁷

3.1 Introduktion av intervjupersoner

Vi har genomfört totalt tio kvalitativa intervjuer med danska och norska nyhetskonsumenter angående deras syn på Sverige genom danska och norska mediers nyhetsrapportering om Sverige. Under intervjuerna med våra informanter ställde vi öppna och neutrala frågor angående vilken bild de har av Sverige och vilka nyhetsteman som blir belysta. Eftersom det är våra intervjupersoner som är grunden för vår studie, kommer vi ge en kortare beskrivning av informanternas bakgrund. Deras riktiga namn kommer inte att presenteras och vi har därför tilldelat dem ett alias. Vi har strävat efter en balanserad könsrepresentation och en bred åldersgrupp. Utfallet gav oss totalt fyra kvinnor och sex män i åldrarna 21– 65 år.

³⁵ Ibid, s. 55f

³⁶ Carol Rivas, *Researching society and culture*, (London: Sage, 2012), s. 368f

³⁷ Peter Dahlgren, "Vilken metod är bäst - ingen eller alla? Metodtillämpning i medie- och kommunikationsvetenskap", *Vad säger medierna och vad betyder det?*, Red Gunilla Jarlbo (Lund: Studentlitteratur, 2000) s. 94.

Presentation av informanter:

Johanne, 21 år, lärarstudent, Oslo, Norge

Kristoffer, 43 år, offshorearbetare, Skien, Norge

Sigurd, 64 år, civilingeniör, Oslo, Norge

Marit, 36 år, tandtekniker, Oslo, Norge

Espen, 26 år, processoperatör och tekniker, Oslo, Norge

Kjeld, 65 år, egen företagare, Kokkedal, Danmark

Mads, 42 år, ekonom, Rungsted, Danmark

Christian, 28 år, hotellreceptionist, Köpenhamn, Danmark

Laerke, 41 år, kundservice DFDS seaways, Frederiksberg, Danmark

Anne, 34 år, lektor Köpenhamns universitet, Frederiksberg, Danmark

3.2 Urval

Vi har hittat våra intervjupersoner genom ett så kallat snöbollsurval, alltså att vi genom bekanta i Norge respektive Danmark har fått tag på andra intervjupersoner som i sin tur har hänvisat oss vidare.³⁸ Resultatet blev totalt tio intervjupersoner, varav fem personer från varje land vilka vi har baserat vår studie på. Vi önskade oss ett variationsurval där intervjupersonernas kön, ålder, utbildning och sysselsättning varierar så att personerna representerar en bredd inom fenomenet.

3.3 Genomförande

Målet med intervjustudien är att skapa oss en bild av hur danska och norska nyhetskonsumenter uppfattar Sverige genom sin mediekonsumtion. Genomförandet av intervjuerna med de norska informanter gjordes på olika kaféer runt om i centrala Oslo i perioden 6 –12 november 2017.

³⁸ Ibid s. 61

De danska intervjuerna utfördes under samma tidsperiod som de norska och mötena skedde runt om i Köpenhamn på allt från arbetsplatser till kaféer samt i hemmiljöer. Samtliga intervjuer blev inspelade varpå vi i efterhand transkriberade det bandade materialet. Under intervjuerna uppstod det oplanerade följdfrågor för att få en djupare förståelse och klarare bild av informanternas tankegångar.

Det var tidskrävande att planera och organisera intervjuerna. Vi upplevde att många hade hektiska vardagar med både jobb och skola, något som gjorde att vi var tvungna att vara flexibla i förhållande till när och var vi skulle mötas. Eftersom de norska intervjuerna genomfördes i Oslo, fanns det begränsningar i förhållande till tid och möjligheter att anpassa sig efter intervjupersonernas preferenser. Detta på grund av att skribenten inte är bosatt i Oslo och därmed besitter den flexibiliteten. Uppsatsens skribenter har under hela arbetsprocessen haft språkliga fördelar eftersom den ena har norska som modersmål och den andra talar flytande danska vilket har skapat en fullständig dialog utan några språkliga förvecklingar i samband med våra intervjupersoner.

4. Analys

Alla de berättelser som vi tagit del av vittnar om en medvetenhet som kretsar kring hur Sverige framställs i negativ bemärkelse. En stor majoritet av våra informanter upplever att det förekommer en övervikt av negativa nyheter om Sverige. Många berättar att nyheterna om Sverige främst belyser kriminalitetens inverkan kopplad till invandring. Alla våra informanter har på ett omfattande sätt uttryckt hur detta har inverkan på deras syn på Sverige.

4.1 Analytiska fynd

Vi har sökt efter mönster tvärs över materialet, där vi har blandat de danska rösterna med de norska. Med bakgrund av detta utformade vi totalt fem teman för vår analys som presenteras i det följande.

4.2 Det mörka Sverige

Samtliga informanter talade om kopplingen mellan Sveriges invandring och problem i förhållande till kriminalitet. Samtliga hade även en liknande uppfattning om att Sveriges invandring generellt är synonymt med samhällsrelaterade problem i Sverige. De uttryckte även en klar oro över att Danmark och Norge är på väg åt samma håll. I följande del kommer vi att ge några exempel på hur informanterna kopplar invandring med kriminalitet och hur medierapporteringen av Sverige har spelat en central roll i skapandet av detta. Nedanstående citat av Kristoffer respektive Marit visar hur medierapporteringen har inflytande på deras föreställning av Sverige.

Jeg får veldig ofte et inntrykk i nyhetene av at det er veldig mange innvandrere som kanskje heller ikke skulle vært i Sverige, som kommer med urent mel i posen.³⁹

Nyhetene handler om Malmö og gjengkriminalitet med masse asylsøkere som står i kø, også handler det om at der er mørkt og trist der og skremmende.⁴⁰

I båda ovannämnda berättelser kan man urskilja en uppfattning om att det i Sverige förekommer främlingar som blir tilldelade samma typ av negativa egenskaper i förhållande till vad som uppfattas som svenskhet. Marit beskriver i sin berättelse hur medierapporteringen av Sverige har gett henne en klar bild av hur Malmö ser ut. Detta visar hon genom att tilldela staden så kallade *troper* som skapar en bildlig berättelse av hennes verklighetsuppfattning. Begreppet *troper* använder Peter Dahlgren om det journalistiska verktyget som skapar metaforiska effekter i medietexter. Kartläggningen av betydelsefulla *troper* i Marits beskrivning av Malmö åskådliggör viktiga dimensioner av hur medierapporteringen kommunicerar och betydelsen av hur det påverkar mottagaren eftersom hon uttrycker en viss uppfattning om staden som mörk och läskig.

³⁹ Intervju, Kristoffer, Norge

⁴⁰ Intervju, Marit, Norge

⁴¹ Som Gunilla Hultén belyser så framställer medier den så kallade främlingen som en symbol för något avvikande från den nationella identiteten.⁴² Främlingens individuella egenskaper försvinner medan gemensamma egenskaper för en större grupp blir av betydelse. Detta leder till att en främling heller inte uppfattas som en enskild individ. Mediernas rapportering om främlingen kan därför förstås utifrån en generalisering av vad det innebär att vara svensk. Hultén argumenterar för att journalistiska arbetsmetoder och förhållningssätt kan resultera i en inskränkt diskriminering av minoritetsgrupper i samhället.⁴³

Peter Dahlgren beskriver att människor existerar i grupper av ”tolkningsgemenskaper”.⁴⁴ Om man ser på Marits narrativa beskrivning av Malmö utifrån hennes egen tolkningshorisont använder hon så kallade expressiva intentioner för att förmedla en känsla av hur saker förhåller sig i enlighet med hennes egen uppfattning. Enligt Dahlgren är det dynamiken mellan en berättelses beståndsdelar som är av vikt för det som blir förmedlat.⁴⁵ Det sker en form av värdeöverföring av laddade ord som smittar av inom grupper av tolkningsgemenskaper som sedan används av enskilda individer för att deskriptivt visa på en kännedom av ett ämne. Kjeld uttrycker följande:

Og så synes jeg at I har alt for mange fremmede. Ikke fordi jeg har noget som helst imod fremmede men I kan ikke rigtigt styre dem. Det er mit billede af Sverige. Og det er specielt slemt i Malmö ligesom det efterhånden er blevet i København. Altså Malmö er jo negativt, man hører jo meget om det. Det er en masse kriminalitet og indvandrere. Nyhedsrapportering betyder meget. Det er jo den eneste måde man får noget at vide om. Hvordan skulle jeg ellers vide hvad der sker? Det er jo ikke så tit jeg er i Sverige for den sagens skyld.⁴⁶

⁴¹ Peter Dahlgren, ”Vilken metod är bäst - ingen eller alla? Metodtillämpning i medie- och kommunikationsvetenskap”, *Vad säger medierna och vad betyder det?*, Red. Gunilla Jarlbro (Lund: Studentlitteratur, 2000), s. 98.

⁴² Gunilla Hultén, *Journalistik och mångfald*, (Upplaga 1:1, Lund: Studentlitteratur AB, 2009), s. 22

⁴³ Gunilla Hultén, ”Främlingar i nationens spegel”, *Makt, kultur och kontroll över invandrades livsvillkor*, Red. Tom R. Burns (Uppsala: Uppsala Universitetsbibliotek, 2007), s. 29ff.

⁴⁴ *Ibid*, s 88.

⁴⁵ *Ibid*, s 94.

⁴⁶ Intervju, Kjeld, Danmark.

Informanterna medger att en stor andel av deras verklighetsbild hämtas från olika nyhetsrapporteringar. Framing av politiska nyheter har stor betydelse för allmänhetens värderingar, åsikter och föreställningar.⁴⁷ Genom fragmentariska inzoomningar av en helhet kan medierna skapa en bild som resulterar i en snedvriden uppfattning av alla typer av nyheter som behandlar vissa återkommande händelsemönster, exempelvis en generalisering av migration och terrorism. Framing visar hur man genom en repetitiv framställning av ett ämne skapar en införstådd förförståelse av hur något verkar, utan att ingående förklaras.⁴⁸ Det är just det negativa som Kjeld belyser och som utmärker hans berättelse ovan. Något som kan liknas vid och förklaras med att journalistiken attraheras av konflikter och kontraster som påverkar och berör sociala sammanhang i samhället.⁴⁹ Det förekommer ett mönster av framing i våra insamlade berättelser där de negativa aspekterna av nyhetsrapporteringen om Sverige är huvudparten av det som blir representativt för intervjupersonernas åsikter medans positiva intryck inte tillåts samma utrymme i informanternas berättelser. En generalisering av i detta fallet Malmö ger oss en indikation av att Kjeld har påverkats av nyhetsmediernas gestaltning av Malmö och därför uppmärksammar han delar av en större verklighet, en förenkling av en förklaringsmodell.

Kriminalitet har vi jo i Norge også, men i Norge blir det ikke rapportert i samband med innvandring. Når det skjer drap mellom to bander i Oslo, så er det oftest mennesker med innvandrerbakgrunn som er innblandet, men det blir det ikke rapportert om, det blir rapportert at "dette er mellom to kriminelle miljø". Sånn er det ikke i rapporteringen av Sverige, der snakkes det om innvandringmiljø. Så det blir ikke rapportert på samme måte.⁵⁰

För Sigurd finns det en skillnad i hur norska nyhetsmedier porträtterar kriminaliteten i Norge jämfört med hur de porträtterar kriminalitet i Sverige. Han beskriver hur det rapporteras flitigt om hur invandrare är orsaken till kriminalitet i Sverige medan samma medier håller tillbaka den

⁴⁷ Robert M Entman, *Framing*, "Toward clarification of a fractured paradigm". (Journal of Communication, Vol 43(4), 1993), s. 53.

⁴⁸ Pippa Norris, Kern Montague & Just Marion, *Framing terrorism, The News Media, the Government, and the public*, (New York: Routledge, 2003), S. 3-11.

⁴⁹ Ibid s. 11

⁵⁰ Intervju, Sigurd, Norge

typen av information när det kommer till att rapportera om kriminaliteten i det egna landet. Marit säger:

Det blir jo en helt annen sak når man skriver om sitt eget land. Her dekker man jo hele landet i stedet for at man har fokus på én by som jeg føler rapporteringen av Sverige er. Men man er vel snillere med seg selv, man er ikke så kritisk til seg selv.⁵¹

Som både Marits och Sigurds reflektioner visar, tycks det finnas en skillnad mellan hur norska medier rapporterar om Sverige och Norge. Båda menar att norska medier förmedlar nyheter i en mer positiv bemärkelse när det kommer till att framställa Norge. I enlighet med Stuart Halls representationsteori om ”vi och dem” som handlar om hur vi representerar den andra, alltså människor eller platser som är annorlunda än oss själva, kan vi se likheter till Marit och Sigurds berättelser. ”Vi” kan, i detta sammanhang, kopplas till den norska kulturella identiteten, vilken är överlägsen, då den står för något bättre i relation till Sverige och ”dem”. Hall menar att journalistiken bidrar till att bevara motsättningar och splittringar i samhället genom oppositioner så som ”de vita” gentemot ”de svarta” eller ”vi ger” mot ”de tar”.⁵² Sigurd och Marit visar på en viss mediekritik genom att identifiera strukturer i medierapporteringen som bidrar till att skapa motsättningar rörande hur kriminalitet gestaltas mellan de två grannländerna genom en mekanism som hela tiden utgår från att gestalta sig som bättre och det egna landet som mera överlägset.

Trots att våra informanter genom medierapporteringen har en påfallande mörk bild av Sverige, finns det även en viss kritisk medvetenhet kring porträtteringen. Det framgår dock också att intervjupersonernas föreställning av Sverige också påverkas av kontakter som har koppling till Sverige. Informanterna talar bland annat om svenska vänner, bekanta eller kollegor som bidrar till att förmedla en annorlunda och mer positiv bild av Sverige.

Når jeg hører Malmö så tenker jeg på exkjæresten min. Og så tenker jeg på biler som brenner.

⁵¹ Intervju, Marit, Norge

⁵² Stuart Allan Hall, *News Culture*, (3. uppl., England: Open University Press, Berkshire, 2010), s. 175.

Og så tenker jeg på folk som sier at det ikke er så ille der som media sier at det er. Jeg har pratet med folk som mener at det ikke er så skummelt der som det fremstilles.⁵³

Vilken påverkan mediers budskap har på individene, har sedan länge studerats. Elihu Katz och Paul Lazarfeld utvecklade genom sin forskning den så kallade *tvåstegshypotesen*. Den innebär att kommunikation inom individuella grupper och nätverk påverkar mottagaren starkare än mediernas direktkanaler.⁵⁴ Hypotesen visar hur information förmedlas i två led, i första hand från medierna till opinionsbildare, därefter från opinionsbildare till politiskt mindre engagerade individer. Därmed innebär tvåstegshypotesen att medier har en begränsad effekt eftersom inverkan utövas av opinionsbildare snarare än av medierna i sig.⁵⁵ Senare utveckling av forskningen visar att opinionsbildare har fått en ny roll och annan spridning, allt från nära relationer, såsom exempelvis föräldrar och partner, till mediesamhället som i nyare tid kännetecknas av en högre medieanvändning, social kompetens, förstärkt självuppfattning samt engagemang.⁵⁶ Marit tillkännager att hennes uppfattning av Sverige har påverkats genom samtal med svenska bekantskaper:

– Sverige er et tema jeg kan snakke med mine svenske venner om. Det handler om at jeg har venner som er fra Malmö og da kommer det mer fram at de føler det er et feil bilde som blir presentert i norske medier enn hva det faktisk er.

– Så på grunn av at du har mennesker som er svensk rundt deg, så..

(Marit avbryter)

– Så får jeg et mer nøytralt bilde av Sverige enn all galskapen. Jeg har nok fått et litt annet syn.⁵⁷

När information utväxlas mellan två individer sker en modifiering av själva budskapet eftersom förmedlarens egen tolkning och uppfattning påverkar det som förmedlas.⁵⁸ Vi ser klart att våra

⁵³ Intervju, Espen, Norge

⁵⁴ Jesper Falkheimer, *Medier och kommunikation - en introduktion*, (Malmö: Holmbergs, 2001), s. 170.

⁵⁵ Jesper Strömbäck, *Den medialiserade demokratin*, (Stockholm: SNS Förlag, 2004), s. 27f.

⁵⁶ Jesper Falkheimer, *Medier och kommunikation - en introduktion*, (Malmö: Holmbergs, 2001), s. 171.

⁵⁷ Intervju, Marit, Norge

⁵⁸ Jesper Falkheimer, *Medier och kommunikation - en introduktion*, (Malmö: Holmbergs, 2001), s. 170.

intervjupersoner influeras av människor i deras omgivning, alltså skildras deras föreställning och uppfattning genom fler kanaler än medierna, en tvåstegshypotes i en social kontext. Att Marit har en mer neutral syn på Sverige beror på att hon genom hennes kontakter har en annan relation till Sverige bortom medierapporteringen. Både Marit och Espens kontakter tilldelas därför rollen som opinionsbildare, vilka har inverkan på deras bild av Sverige. Peter Dahlgren belyser vikten av ett politiskt engagemang hos medborgarna för att upprätthålla ett funktionellt demokratiskt samhällssystem som engagerar medborgarna i politiska diskussioner. Ett publikt engagemang är värdefullt för att bibehålla både legitimitet och vitalitet i samhället.⁵⁹

4.3 Det svenska tillståndet

Hälften av studiens intervjupersoner refererade spontant, vid flera tillfällen, till uttrycket det svenska tillståndet för att beskriva återkommande ämnen som behandlas i medierapporteringen om Sverige. Dessa intervjupersoner använde begreppet för att beskriva hur man i politiska sammanhang summerar integrationsrelaterade problem i Sverige. I hälften av fallen fick vi själva avslutningsvis föra uttrycket på tal. Gemensamt för samtliga intervjupersoner i studien är kunskap om begreppets innebörd och hur det har inverkan på den politiska och mediala diskursen i Norge och Danmark. Det framkommer under våra intervjuer att det svenska tillståndet som begrepp har etablerat sig i det vardagliga språkbruket i både Norge och Danmark. Följande två citat av Anne och Johanne visar hur de, trots att de är från olika länder, har en samstämmig definition av begreppet och de förklarar hur det används som strategi inom den politiska sfären.

Den svenske tilstand, det vil man ikke have her. Det handler om indvandrere- og flygtningepolitik. Dansk Folkeparti bruger det jo, blandt andet som at "vi vill ikke have det sådan i Danmark". Det er også den måde de får stemmer på, fordi indvandring giver nogen problemer i Sverige lige nu og det vil man ikke have i Danmark.⁶⁰

⁵⁹ Peter Dahlgren, *Media and political engagement*, (New York: Cambridge University Press, 2009), s. 2.

⁶⁰ Intervju, Anne, Danmark

Dette med svenske tilstander er en greie som kanskje har farget mitt syn. Jeg er ikke så veldig politisk engasjert, men svenske tilstander høres ikke så veldig hyggelig ut. Jeg tenker at asylpolitikken er dårlig og at det medfører mer kriminalitet og det er dette disse norske politikerne prøver å få fram, at vi ikke kan få det slik i Norge.⁶¹

I forbindelse med mediala skildringer av det avvikende og i det här fallet det svenska tillståndet, sker även en porträttering kring vad som utifrån sett betraktas som den “sanna” bilden av vad det innebär att leva i Sverige och att vara svensk.⁶² Om vi applicerar Gunilla Hulténs teorier om främlingen på den norska och danska nyhetsrapporteringen kring det svenska tillståndet, vill vi påstå att länderna önskar framställa sig själva i bättre dager.⁶³ Hultén hävdar att ”journalistiken som institution med dess normer, rutiner, arbetsmetoder samt förhållningssätt till andra maktinstitutioner kan leda till särbehandling av personer med utländsk bakgrund.”⁶⁴ Marit och Kjeld förklarar begreppet det svenska tillståndet på följande sätt:

Ifølge medier så er svenske tilstander et begrep som betyr elendigheter i Sverige der man tenner på biler, knivstikker og dreper. Jeg tenker bare på Sylvi Listhaug som vrir og vender på mange situasjoner og lyver. Svenske tilstander blir brukt for å statuere et eksempel på at svenske tilstander ikke er norske tilstander, men at svenske tilstander kan bli norske tilstander hvis man gjør sånn som Sverige har gjort.⁶⁵

Den svenske tilstande handler om kriminaliteten og da er det den kriminalitet der kommer fra indvandrere. Vi synes, eller Dansk Folkeparti synes at Sverige har taget alt for mange ind. Helt ukritisk. Det har I sgu da nok også. I har en masse plads til dem og det er jo fint nok men man skal jo lige kunne finde ud af det. Og det kan jeg måske holde lidt med i.⁶⁶

⁶¹ Intervju, Johanne, Norge

⁶² Gunilla Hultén, ”Främlingar i nationens spegel”, *Makt, kultur och kontroll över invandrades livsvillkor*, Red. Tom R. Burns, (Uppsala: Uppsala Universitetsbibliotek, 2007), s. 31.

⁶³ Gunilla Hultén, *Journalistik och mångfald*, (Upplaga 1:1, Lund: Studentlitteratur AB, 2009), s. 22.

⁶⁴ Gunilla Hultén, ”Främlingar i nationens spegel”, *Makt, kultur och kontroll över invandrades livsvillkor*, Red. Tom R. Burns, (Uppsala: Uppsala Universitetsbibliotek, 2007), s. 31.

⁶⁵ Intervju, Marit, Norge

⁶⁶ Intervju, Kjeld, Danmark.

Alla informanter i detta kapitel vittnar om att norska och danska politiker tillämpar uttrycket i samband med att “man inte ska ha det så här i Danmark eller i Norge”, något som visar att den norska och danska politiska diskursen utgår ifrån att man lyckats bättre och att det finns en rädsla över att närma sig det svenska tillståndet. Vi kan se tecken på att det pågår framing i den politiska kommunikationen i både Norge och Danmark och att det svenska tillståndet används för att uteslutande beskriva Sverige i negativ bemärkelse. Enligt den politiska kommunikationen som Kjeld och Marit observerar, är kriminaliteten kopplat till invandrare. Detta kan tyda på att nyhetsmedierna endast uppmärksammar ett fåtal aspekter av en större helhet och utelämnar eventuella andra förklaringsmodeller, en klar indikation på framing.

Enligt Christian har uttrycket det svenska tillståndet skapats för att sammanfatta integrationsrelaterade problem i Sverige, han säger följande:

Den svenske tilstande er der ekstra meget med nu efter de her flygtninge er kommet. Jeg har ikke noget imod at man skal hjælpe flygtninge, fordi det skal man, men når man står og kigger på Sverige og på at de har lukket alt skidt og ravn ind så, altså det er en svensk tilstande. Det skulle være så godt men svenskerne er måske lidt for godtroende. Den svenske tilstande er lidt når kontroll er gået galt. Man har haft gode intentioner men så har det bare vendt og gået helt af sporet.⁶⁷

Samtliga informanter menar att medierna belyser ämnen som grundar sig i en politisk agenda, framförallt i förbindelse med de högervidna partierna Dansk Folkeparti som är Danmarks näst största parti och Norges tredje största politiska parti Fremskrittspartiet. Denna uppfattning bekräftas av Sigurd:

Det er politikerne som prater om svenske tilstander og da rapporterer mediene om hva politikerne snakker om. Og da kommer det en del. Sånn som nå når Sylvi Listhaug reiste til Sverige under valgkampen, så ble det jo kjempeoppslag her i Norge. Hun var jo i Sverige for å snakke med politiet og få input på hvordan de jobber mot svenske tilstander,

⁶⁷ Intervju, Christian, Danmark.

hun oppsøkte jo de verste områdene. Hennes argument var jo at hun skulle lære av dette, at slik skal vi ikke gjøre det i Norge.⁶⁸

Genom journalistiken skapas en samklang med samhället samt en medielogik som formar budskap förankrade i kulturella och ideologiska utgångspunkter. För att innebörden av en medial nyhet ska ge mening för nyhetskonsumenten måste det finnas en samhällelig förförståelse av redan etablerad kunskap, så kallat common sense som kan förklaras som sunt förnuft eller som den allmänna meningen. Det går ut på att man utgår från en gemensam och folklig vetskap i samband med att klassificera omgivningen. Sunt förnuft upplevs oftast som objektivt, men eftersom det alltid utgår från ett ”oss” och ett ”här” så bestämmer det sunda förnuftet vilken kunskap som i situationen ska tas för givet, sett utifrån en historisk kontext.⁶⁹ Brune argumenterar kring de negativa aspekterna av ett gemensamt sunt förnuft i ett samhälle där ”nyhetsrapporteringen arbetar med kategoriseringar där invandrare upprepat förknippas med problem eller där vissa områden gestaltas som skrämmande och främmande, så bidrar nyheterna till att skapa ett samhälle med invandrarproblem”⁷⁰.

Begreppet det svenska tillståndet ser vi som ett uttryck för common sense-kunskap då våra informanter har liknande förförståelse av innebörden av begreppet och att det är en gemensam etablerad kunskap som används för att beskriva Sverige. Som Christian berättar i citatet ovan så bör man hjälpa sina medmänniskor, men samtidigt ha en restriktiv integrationspolitik. Christians sunda förnuft som är kopplat till hans kulturella kontext, berättar alltså att man inte bör gå så långt att man hamnar i ett så kallat svenskt tillstånd. Detta är även vad Anne och Johanne berättar att ingår i den politiska och därigenom den mediala diskursen i Norge och Danmark.

4.4 Det var bättre förr

Utifrån de berättelser vi tagit del av ser vi ett tydligt mönster. De informanter som är över 40 år,

⁶⁸ Intervju, Sigurd, Norge.

⁶⁹ Ylva Brune, *Nyheter från gränsen - tre studier i journalistik och "invandrare", flyktingar och rasistisk våld*, (JMG: Göteborg, 2004), s. 23.

⁷⁰ Ibid, s. 11.

talar om ett Sverige som var bättre förr och att det pågår en negativ utveckling inom flera områden i grannlandet. Detta vittnar om att generation har betydelse, där de äldre besitter erfarenheter utifrån ett bredare perspektiv. Informanterna berättar om att Sverige tidigare var ett föregångsland som man i Norge och Danmark såg upp till. Idag har situationen vänt, de talar om hur man istället ser ner på Sverige och det är just det negativa som är i fokus för deras berättelser.

Kristoffer beskriver i citatet nedan hur den negativa medierapporteringen bidrar till att förstärka synen av ett Sverige på nedgång.

Sverige var et veldig bra land, Sverige var jo mye bedre enn Norge før, både økonomisk og alt sånt, da var jo Sverige stort og bedre i forhold til Norge. Nå er det liksom motsatt. Når det gjelder medier så tror jeg grunnen er at det er veldig ofte at det er det negative som selger. Vi mennesker liker ikke å bli sladret om, men vi liker å sladre om andre.⁷¹

Kristoffers berättelse vittnar om både humor och kritiskt tänkande. Sigurd upplever att Norge har gått förbi Sverige vad gäller välstånd och ekonomi och uttrycker det följande:

Når jeg vokste opp så var Sverige foran Norge, vi så opp til Sverige. Men etterhvert nå som jeg ser ting, så føler jeg at Norge ligger foran Sverige. Det handler om økonomi og velstand, fordeling av goder i samfunnet, jeg føler det er likere fordeling på goder i Norge enn i Sverige.⁷²

Att intervjupersonerna idag upplever att det var bättre förr, kan bero på att det enligt dem finns en övervikt av negativa nyheter om Sverige. Detta skifte är något som påverkar och till och med begränsar Kjelds vilja att åka till Malmö. Han säger:

Før i tiden ville jeg sige at jeg elskede Malmö, at gå over på Lilla torg og Stora torg, det kunne jeg godt lige, ik. Men i dag så tænker jeg at det er frygteligt meget indvandring og

⁷¹ Intervju, Kristoffer, Norge

⁷² Intervju, Sigurd, Norge

kriminalitet. Altså man hører jo ikke andet. Det er ligesom at det har I ikke styr på og det har vi da heller ikke i Danmark. Og det er noget skidt. Så derfor er Malmö ikke en by der jeg bare ville tage over til.⁷³

Lærke oplever att Sveriges negativa utveckling beror på en för generös asylpolitik. Hennes uppfattning är att Sverige försöker upprätthålla rollen som förebild men att invandringen till Sverige är grunden till landets förfall. Hon använder sig av överdrift, en så kallad *hyperbol* för att statuera sin poäng och för att underbygga sin uppfattning. Professorn i retorik Lennart Hellspång beskriver att hyperbolen är en stilfigur som tas i bruk när man vill statuera sin poäng. Hyperbolen är inte synonymt med att ljuga eftersom mottagarna är införstådda med att den som talar använder sig av en överdrift för att få sitt utlåtande att låta så expressivt som möjligt.⁷⁴

Lærke säger:

Sverige prøver stadig at være et foregangsland gennem at sige at Danmark er så hårde og vil ingenting med deres Folkeparti og alt. Men så finder Sverige ud af at “ok, nu har vi lige lukket tre millioner ind, vi er lidt på roeven, ik?” Det kunne stadig ha været så godt i Sverige med det er blevet så skidt.⁷⁵

McCombs och Shaw poängterar att man genom dagordningsteorin kan undersöka hur publiken påverkas av politiska kampanjer. De menar att nyhetskonsumenten genom medierapporteringen inte uteslutande lär sig något om ett visst ämne utan att de även blir upplärda i hur stor betydelse detta ämne har.⁷⁶ Enligt Kjelds tidigare berättelse, förmedlar medierna uteslutande en bild av Sverige präglad av invandring och kriminalitet, något som leder till att forma hans bild av grannlandet. Det är därför närliggande att Kjelds berättelse skulle kunna vara ett exempel på hur medierna, åtminstone delvis påverkar och sätter agendan för hans åsikter och uppfattningar. Detta kan även visa hur nyhetsmedierna i detta fall väljer att framhäva negativa vinklar av

⁷³ Intervju, Kjeld, Danmark.

⁷⁴ Lennart Hellspång, *Konsten att tala: handbok i praktisk retorik*, (Lund: Studentlitteratur, 1992), s. 153

⁷⁵ Intervju, Lærke, Danmark

⁷⁶ Maxwell McCombs, *Makten över dagordningen – om medierna, politiken och opinionsbildningen*, (Stockholm: SNS Förlag, 2006), s. 56.

Sverige och att det kan tyda på att det föregår en form av priming eftersom Kjelds tankar och beskrivningar av Sverige påverkas av den negativa medierapporteringen.

Intervjupersonerna i vår studie har alla talat om en tydlig majoritet av negativa nyheter vad gäller Sverige. Samtliga informanter berättar hur bilden av Sverige har förändrats från att vara en positiv förebild till något negativt som man i dag ser ner på. I samband med denna observation är det relevant att påstå att informanternas uppfattning av Sverige har påverkats till det negativa som en följd av en dagordning som ger negativa ämnen mycket stort utrymme i norska och danska nyhetsmedier.

4.5 ”Har du hört om svensken som...”

Trots att våra informanter upplever att Sverige genom nyhetsmedierna primärt porträtteras i förhållande till invandringsrelaterade problem, så talar intervjupersonerna mycket om hur det är kulturellt betingat att se ner på Sverige. Alla de norska informanterna talar om hur det finns en rivalitet mellan Norge och Sverige – genom en humoristisk underton är det underförstått bland befolkningen att man ska vara bättre än Sverige. Detta är även något som informanterna menar att norska nyhetsmedier upprätthåller. Samtliga danska informanter nämner att det finns en form av hatkärlek till grannlandet Sverige. Både danska och norska informanter upplever att detta är något som medierna utnyttjar genom att skapa klickvänliga nyheter och leverera historier om Sverige som danskarna och norrmännen önskar höra.

Den ironiska tonen och skrattet är ständigt närvarande hos studiens samtliga informanter, både de danska och de norska, när de talar om Sverige. Samtidigt som det skrattades kunde vi utläsa en seriös underton, något som tyder på en ambivalens kring de berörda ämnena – vi befann oss ofta i ett gränsland mellan allvar och humor. Espens humoristiska och samtidigt allvarliga inställning till Sverige uttrycks på följande sätt:

Du kan ta deg faen på at man skriver at Norge er bedre enn svenskene (skratt). Mediene skriver jo bare det nordmenn vil ha egentlig, vi er jo alle sammen vokst opp med svenske vitser, vi får det jo inn med morsmelka det her med det norske konkurranseinstinkt, vi liker å være bedre enn Sverige, det selger. Det er sikkert fordi vi ha separert oss fra Sverige, vi kunne ha vært svensk, men vi er ikke det. Det er vel bare sånn vi er rett og slett.⁷⁷

Detta belyser att det finns en slags humoristisk tradition bland den norska befolkningen att hävda sig över Sverige och att det finns ett intresse för att konsumera denna typ av nyheter. Som Espen säger kan detta ha historiska förklaringar, som unionen och senare unionsupplösningen mellan Norge och Sverige, där det på något sätt är inbakat i den norska kulturen att hävda sig i förhållande till Sverige. Denna aspekt är även något som både Kristoffer och Marit belyser:

Det er jo veldig ofte at mediene trykker ned Sverige. Vi vil jo være bedre enn Sverige (skratt). Det er jo tradisjonelt norsk det.⁷⁸

I Norge har det jo alltid vært en kultur for å fleipe med Sverige. Selv om vi har andre naboland som Danmark og Finland så tenker jeg ikke på de landene som naboland, jeg tenker at det er Sverige som er vårt naboland.⁷⁹

Den norska folkloristiken Birgit Herzberg Johnsen menar att den ironiska ambivalensen bland annat är knuten till historiska konflikter, där humorn kan ses som ett verktyg för överlevnad samt en känsla av överlägsenhet som kommer till människan genom skrattet, en så kallad psykofysisk reaktion.⁸⁰ Espen kopplar den historiska konflikten, alltså unionsupplösningen som orsaksförklaring till den nedsättande norska humorn om Sverige och att den är knuten till att skapa en överlägsenhet gentemot Sverige. Johanne berättar spontant om hur svenskvitsarna har

⁷⁷ Intervju, Espen, Norge

⁷⁸ Intervju, Kristoffer, Norge

⁷⁹ Intervju, Marit, Norge

⁸⁰ Birgit Herzberg Johnsen, ”Humor og kultur”, *Humor i menneskelig samspill*, Red. Ulf Palmefelt, (Åbo: NIF, 1996), s. 65

haft en stor betydelse för norrmännen i deras rivaliserande och nedsättande syn på Sverige. Hon säger:

Jeg tror kanskje det handler litt om at vi vil være bedre, vi har de typiske svenske vitsene og at det er litt av grunnen, at man ofte vil gi inntrykket at nordmenn er bedre enn svensker, selv om de ikke sier det direkte i nyhetene så er det jo ofte sånn det er⁸¹.

Etnologen Reimund Kvideland har undersökt vad han kallar för vitskriget, alltså så kallade grannlandsvitsar. Vitskriget är ett fenomen som enligt honom kan hjälpa människor bearbeta ett fientligt beteende och åsiktsskiljaktigheter länder och folk emellan. Kvideland menar att Norgehistorierna domineras av okunnighet och inte av något som specifikt kännetecknade den norska kulturen. Vitsarna visade sig emellertid minska motsättningar mellan folken och bearbeta aggressivitet. Han argumenterar för hur vitsarna och skämten om grannländerna Norge och Sverige idag blir extra synliga i sportsammanhang.⁸² Sigurd uppmärksammar just detta och berättar på ett mycket lättsamt sätt om hur den negativa bilden av Sverige ofta förekommer och förmedlas i sportnyheterna:

Når Norge slår Sverige i sport så er det viktige nyheter i Norge og det kommer først. Å slå en svenske er nummer en (skrattar), det er viktigere enn å slå alle andre nasjoner.⁸³

Marit beskriver en liknande nyhetsrapportering:

Norsk medierapportering om Sverige handler om to ting, det handler først om det som skjer i Malmö og så handler det om Petter Northug og langrenn. Uroligheter og langrenn (skratt).⁸⁴

Det kränkta landet

⁸¹ Intervju, Johanne, Norge

⁸² Henrik Höjer, "Vitsekriget", Artikel i tidskriften *Forskning & Framsteg*, (2005-06-01)

⁸³ Intervju, Sigurd, Norge

⁸⁴ Intervju, Marit, Norge

Ibland går materialet isär, vilket vi har kunnat se ovan, där norrmännen är särskilt förtjusta i Sverigevitsar, vilket inte dansken är i samma utsträckning. Samtliga danska informanter talar däremot sarkastiskt och nedlåtande om en, enligt dem, överdriven politisk korrekthet som förekommer i medierapporteringen av Sverige. Informanterna beskriver hur svensken ofta omtalas som en lättkränkt och lättstött dussinmänniska, karaktärsdrag som danskarna själva beskriver som annorlunda i jämförelse med deras egen kultur.

Kvideland lyfter dessutom genren gåtvisar, politiskt inkorrekta skämt som uppstod i USA under 1960-talet omkring kulturella avvikelser mellan olika minoritetsgrupper och identitetsskillnader inom samhällsskikten. Formen av gåtvisar spred sig till Danmark under starten av 1970-talet och sedan vidare över Norden.⁸⁵ Christians berättelse om synen på Sverige och svenskhet ger indikationer om att denna form av politiskt inkorrekta skämt fortfarande gör sig gällande i den danska humorn och att det även tar sig uttryck i nyheterna.

Dagens svensker historie. Det har virkelig været nogen perioder hvor man tænkte; "nå, hvad er de nu støtte over der over? Eller er nogen blevet krænket?" Det var en vanvittig nyhed om at nogen rustede feminister havde lavet en PhD-opgave om at banegårde er mandschauvinistiske i deres design. (skratt) Sådanne nyheder hører man jo for eksempel ikke fra Norge eller fra Tyskland. Det er kun fra Sverige. Man tænker jo bare, lad nu være (skratt). Som danskere har man det lidt sådan en fornemmelse af at det er lidt hysterisk i Sverige. Er der missionærsex så er det ok. (skratt)⁸⁶

Lærke beskriver sin uppfattning av ett censurerat Sverige genom nyhetsrapporteringen:

Pippi Langstrømpe, det er jo porno. (skratt) Jeg hørte i nyhederne at at man i Sverige overvejet at censurere det fordi man kunne se hendes trusser, fordi det kunne jo være nogen ulækre mænd der tændte på Pippi. Alt skal vist censureres hvis det kan gå hen og

⁸⁵ Henrik Höjer, "Vitsekriget", Artikel i tidskriften *Forskning & Framsteg*,(2005-06-01)

⁸⁶ Intervju, Christian, Danmark

støtte. Det er ikke engang sikkert at det gør det, men hvis det var en mulighed for at det var nogen der kunne blive støttet af det så skal det censureres.⁸⁷

Den danske retorikern och humorforskaren Mette Møller beskriver den danska humorn som ett retoriskt verktyg där ironin i sammanhanget baseras på förmedlarens faktiska åsikter. Møller förklarar även ironin som en fysiskt tillfredsställande faktor för utövaren. Genom att uppmärksamma en ”motståndares” fel och brister med humor så menar Møller att det blir extra svårt att försvara sig. En viktig aspekt, enligt Møller, är att den danska humorn grundar sig i att danskarna inte tar sig själva eller samhällsautoriteter på så stort allvar, jämfört med svenskarna som Møller förklarar önskar framställa sig som mer sofistikerade och seriösa.⁸⁸ Tidigare statsministeren i Danmark, Anders Fogh Rasmussen, har i ett tal uttryckt följande om den danska mentaliteten: ”Vi har i Danmark en sund tradition for at stille kritiske spørgsmål til alle autoriteter, hvad enten de er politiske eller religiøse. Vi bruger humor. Vi bruger satire. Ja, vi har i det hele taget et lidt afslappet forhold til autoriteterne”.⁸⁹

Møller hävdar att den svenska humorn i jämförelse med den danska är betydligt mer anständig och hövlig. För att förklara den svenska humorn så använder hon begreppet ”politisk korrekthet” och förklarar att svenskarna tar större hänsyn till olika samhällsgrupper i sin humor. En intressant observation är att samma ord som Møller använder i sin analys, förekommer även i flertalet av de danska informanternas berättelser gällande deras bild av Sverige.

Mit billede fra nyderne af Sverige er at I er meget emsige og meget politisk korrekte og at I har let til at blive støttet og at I har en masse ligestillinger og rødstrømper ud over det hele. Alt skal være så pænt og poleret og kedeligt og gråt. Alle skal være ens og det skal tage så meget hensyn til alle. Man skal tage hensyn til muslimer, man skal tage hensyn til kvinder og endelig også tage hensyn til mændene, OG børnene. Ingen skal kunne putte nogen i bokse. Vil kvinder gå med lidt tøj på så må de gerne det og vil de gå med burka

⁸⁷ Intervju, Lærke, Danmark

⁸⁸ Mette Møller, ”Humor på dansk - hvad, hvordan og hvorfor”, Artikel i den elektroniska tidskriften *Videnskab*, <https://videnskab.dk/kultur-samfund/humor-paa-dansk-hvad-hvordan-og-hvorfor>, (2015-01-27)

⁸⁹ Ibid.

så må det gerne det men helst på den samme tid, (skratt). Sverige laver det her feminist-pis hvor man skal være så korrekt og kedelig.⁹⁰

4.6 Det ljusa Stockholm

Bland våra informanter förekom ett betydligt mer positivt intryck av Stockholm jämfört med deras bild av Malmö. Vi ställde öppna frågor kring vilka spontana tankar de har om Stockholm varav flertalet informanter använde sig av positivt laddade ord i sin beskrivning. Samtliga danska intervjupersoner hade uteslutande en ljus bild av Stockholm. Vi kunde observera en tydlig upplyftande ändring i både kroppsspråk och tonläge när det talades om Stockholm jämfört med en betydligt mer dyster hållning och uppgiven attityd gentemot Malmö. Alla de danska informanterna uppger att de varit i Malmö och flera omnämner staden som en förort till Köpenhamn. Endast ett fåtal av dem har själva varit i Stockholm, men de beskriver hur nyhetsrapporteringen av Stockholm framställs i en mer positiv bemärkelse jämfört med Malmö. Det geografiska avståndet kan därför också vara av betydelse för informanternas föreställning av staden. Eftersom flera av informanterna inte har besökt Stockholm samt saknar kontakter där, blir de därmed mer beroende av nyhetsmedierna som, enligt informanterna själva, omtalar Stockholm på ett ljusare sätt än Malmö. Därmed är inte tvåstegshypotesen relevant på samma sätt, jämfört med informanternas koppling till Malmö.

Stockholm er en hip by. Ret smart og fremme i skoene. Det er nok en by jeg vil sammenligne med København. Jeg tænker at det er der alle rige jetset-mennesker tager op til. Man skal være smart og man skal tage derhenne med mange penge. Hvis man skal rejse et sted i Sverige så er det til Stockholm.⁹¹

Litteraturvetaren Cecilia Aare förklarar innebörden av begreppet *exotifiering* genom att stereotypa beskrivningar får redogöra för egenskaper som utmärker en hel folkgrupp. Det är huvudsakligen västerländska människor som betraktar egenskaperna som exotiska. Främmandegörandet av olika attribut kan framställas genom både positiva och negativa aspekter.

⁹⁰ Intervju, Lærke, Danmark

⁹¹ Intervju, Lærke, Danmark

När man exempelvis i nyhetsreportage beskriver människor eller platser som är annorlunda, så exotifieras även platserna och dess invånare. På det sättet uppkommer ett ”vi och de”-perspektiv eftersom det avviker från ”oss” och det vi känner till. Trots att det främmande skildras på ett välment sätt, så kan man inte undgå att skapa en stereotypisk representationsordning. Detta eftersom platserna eller människorna tillskrivs kollektiva egenskaper som leder till att mottagaren får svårt att sortera ut individer i en omnämnd grupp.⁹²

Anne beskriver sitt intryck av Stockholm på följande vis:

En by jeg vildt gerne vil besøge er Stockholm. Mit indtryk som jeg har fået fra fjernsynet er at det er en stor og flot by. Jeg kan ikke sige så meget om Stockholm men den virker meget interessant med meget kultur. Jeg tror den er anderledes end Malmö, på en positiv måde.⁹³

Varken Lærke eller Anne har personligen besökt Stockholm men genom intryck från medier och omgivning tycks det ha skett en exotifiering av staden. Genom deras berättelser så ser vi hur Stockholm upphöjs och blir eftertraktansvärt. Lærke talar om en stad som präglas av exklusiva och fashionabla karaktärsdrag där människor med ett högt kulturellt och ekonomiskt kapital vistas. Således blir ”det annorlunda” något positivt, och Stockholm betraktas som ett slags västerländsk utopi. Dessa exotifierande strukturer är även något som Kristoffer identifierar:

Ja, altså Stockholm. Jeg har et dårligere inntrykk av Malmö enn av Stockholm. For meg er Stockholm en litt sånn ”fashionby” der de er veldig opptatte av det som er nytt og flott og fint.⁹⁴

Liksom Kristoffer identifierar även Mads detta genom att säga följande:

⁹² Cecilia Aare, *Det tidlösa reportaget*, (1:a upplaga, Lund: Studentlitteratur, 2011), s.217.

⁹³ Intervju, Anne, Danmark

⁹⁴ Intervju, Kristoffer, Norge

Stockholm er måske den smukkeste by i Nordeuropa. Det kan ikke blive meget pænere end med alt det vand og flotte gamle bygninger.⁹⁵

Marit uttrykker sig på liknende sätt:

Når jeg tenker på Stockholm så tenker jeg automatisk at det er en litt mer rik by enn Malmö, jeg tenker at det er en renere by. Jeg tenker at Stockholm er en litt tryggere by. Det er litt mer at det kriminelle foregår i utkanten, i drabantstrøkene.⁹⁶

Vi ser att det oppstår en automatisk jämförelse av Stockholm och Malmö där komparativa adjektiv såsom ”snyggare”, ”tryggare” och ”sämre” används för att förtydliga skillnaderna mellan städerna. Intressant i sammanhanget är att Stockholm upplevs, av flertalet informanter, som en trygg storstad med låg kriminalitet. Detta visas även genom Kjelds berättelse:

Når jeg tænker på Stockholm så tænker jeg på en ”bra hovedstad”. Flot og spændende by. Bare positive tanker. Det er heller ikke så meget kriminalitet der som i Malmö.⁹⁷

Även Christian har en betydligt ljusare bild av Stockhom:

Jeg har et langt mere positivt billede af Stockholm end af Malmö. Stockholm er Nordens Venedig. Jeg har også været på sommerferie deroppe og det har været nogle dejlige ture, modsat min tur til Malmö. Stockholm har jeg et meget godt indtryk af. Gamla stan, det er da meget pænt og der er en masse af vand og strande der.⁹⁸

Stuart Hall betonar betydelsen av ”den andra” och att det inte uteslutande behöver vara något negativt eftersom skillnader behövs för att skapa mening och betydelse i en kultur. Exempelvis så vet vi vad det vill säga att vara brittisk, inte bara på grund av nationella egenskaper, men för

⁹⁵ Intervju, Mads, Danmark

⁹⁶ Intervju, Marit, Norge

⁹⁷ Intervju, Kjeld, Danmark

⁹⁸ Intervju, Christian, Danmark

att vi kan notera skillnader från andra kulturer. Det brittiska är icke-franskt, icke-amerikanskt och icke-pakistansk. Man kan även argumentera för att vi behöver skillnader eftersom konstruktionen av betydelser uppstår i dialoger med ”de andra”. Hall menar att det är nödvändigt att konstruera skillnader mellan samhällen eftersom olikheter är fundamentalt i mätandet av framsteg och utveckling, vilket i förlängningen leder till att befästa identiteter. Om man sätter det i sammanhangen till varför norska och danska medier upprätthåller sin bild av Sverige, Stockholm och Malmö, kan man förstå det utifrån att ”det norska”, ”danska” eller ”det svenska” inte enbart kan bli kontrollerat av normer, danskar eller svenskar utan att det alltid är uppe till diskussion och förhandling i dialogen mellan dessa nationella kulturer och deras ”andra”.⁹⁹

5. Slutdiskussion

Vårt mål med denna uppsats har varit att undersöka hur norska och danska nyhetskonsumenter uppfattar Sverige samt att analysera hur medierapporteringen påverkar deras bild av Sverige. Ur studiens uppkomna tematiska fält det mörka Sverige, det svenska tillståndet, det var bättre förr, ”har du hört om svensken som...” samt det ljusa Stockholm så visar utfallet hur intervjupersonerna upplever medierapporteringen av Sverige.

Som studien synliggör, finns det en cementerad föreställning av ett mörkt Sverige tyngt av problem kopplad till hög invandring – problem som avviker från den norska och danska identiteten samt vad som av grannländerna uppfattar som ”det svenska”. Under intervjuerna förekom det flera intressanta fynd. Trots att flertalet uttrycker att det existerar en fruktan kring att själva hamna i de problem som de uppfattar att Sverige belastas av, så förekommer även en mer nyanserad bild av Sverige. Några uppger att de genom svenska bekanta får en mer positiv inblick i det svenska samhället och att det bildas en medvetenhet om att Sverige inte är så illa som det framställs i mediala sammanhang. Intressant i sammanhanget är hur medierna kommunicerar betydligt mer censurerat och varsamt när det gäller att framställa kriminalitet i sitt eget land.

⁹⁹ Stuart Hall, *Representation*, (England: 2. Uppl., The Open University, Milton Keynes, 2013), s. 226.

Tänkvärt är hur flertalet informanter använder det etablerade begreppet *det svenska tillståndet* för att beskriva hur det återkommande används i politiska och mediala sammanhang för att baktala Sverige. Vi kan se att begreppet har fått ett genomslag eftersom merparten av informanterna definierar det på ett mycket liknande sätt, ett för länderna gemensamt sunt förnuft kring tolkningen. Det visar tydligt att begreppet spelar en betydande roll i samhället genom att forma en befolkning och göra dem uppmärksamma på att inte bli svensk. Samtidigt visar studiens svar att det finns en slags medvetenhet om att begreppet grundar sig i en högervriden politisk diskurs, särskilt i samband med partierna Dansk Folkeparti och norska Fremskrittspartiet.

Vi kunde utläsa generationsskillnader vad gäller synen på hur Sverige ur ett historiskt perspektiv har utvecklats till det sämre. Samtliga informanter över 40 år talade om hur Sverige har genomgått ett skifte från att vara ett föregångsland till att bli något man i Norge och Danmark numera ser ner på. De talar om en negativ utveckling i förhållande till ekonomi, välstånd, asylpolitik och kriminalitet. En spännande iakttagelse är humoriseringen av Sverige – samtliga norska intervjupersoner nämner hur det är vanligt förekommande både bland befolkningen och medierna att markera existensen av en rivalitet länderna emellan, ofta i sportsammanhang och genom vitsar, där det att vara ”bättre” än Sverige är underförstått bland befolkningen. Under de danska intervjuerna däremot, förekom humoriseringen i form av att håna en svensk politisk korrekthet där det enligt dem existerar en extrem form för feminism i ett land där ingen vågar sticka ut. Ländernas kulturella hatkärlek gentemot Sverige kan därför visa hur samhällsdebatten påverkas, vad gäller att skapa förståelse för varför norska och danska medier, enligt samtliga intervjupersoner, huvudsakligen porträtterar Sverige i negativ bemärkning och framställer sitt eget land i bättre dager.

Ett perspektiv är att det samtidigt förekommer en betydligt ljusare uppfattning av Stockholm trots en annars dystopisk och mörk bild av Sverige och särskilt av Malmö. Exotifieringen av Stockholm som en västerländsk utopi var ständigt närvarande genom användandet av positivt värdeladdade ord och det förekom ofta negativa konnotationer till beskrivningarna om Malmö. I de danska berättelserna kan det geografiska avståndet till Stockholm vara en möjlig anledning till

exotifieringen eftersom flertalet inte har besökt Stockholm. Den mer utopiska bilden av Stockholm, sett utifrån både de norska och danska informanterna, kan även förstås med utgångspunkt i ett bredare medialt fokus riktat mot Stockholm som Sveriges huvudstad.

6. Litteraturlista

Tryckta källor:

Aare, Cecilia, *Det tidlösa reportaget*, (Lund: 1:a upplagan, Studentlitteratur, 2011)

Brune, Ylva, *Nyheter från gränsen - tre studier i journalistik och "invandrare", flyktingar och rasistisk våld*, (Göteborg: JMG, 2004)

Dahlgren, Peter, "Vilken metod är bäst - ingen eller alla?", *Vad säger medierna och vad betyder det?*, Red. Jarlbo, Gunilla (Lund: Studentlitteratur, 2000)

Dahlgren, Peter, *Media and Political Engagement*, (New York: Cambridge University Press, 2009)

Ekström, Mats, *Metoder i kommunikationsvetenskap*, (Lund: Studentlitteratur, 2010)

Entman, Robert M, *Framing. "Toward clarification of a fractured paradigm"*, (Journal of Communication, Vol 43(4), 1993)

Falkheimer, Jesper, *Medier och kommunikation - en introduktion*, (Malmö: Holmbergs, 2001)

Hansen, Espen Egil, "Svenske tilstander er blitt verre", *Aftenposten*, 2017-08-10.

Hall, Stuart, *Culture, the media and the "ideological effect"*, (London: The Open University Press, 1977)

Hall, Stuart, *News Culture*, (England: 3. uppl., Open University Press, Berkshire, 2010)

Hall, Stuart, Evans Jessica & Nixon Sean, *Representation*, (London: Sage, 2. uppl., 2013)

Holm Pedersen, Marianne & Rytter Mikkel, *Islam og Muslimer i Danmark. Religion, identitet og sikkerhed efter 11.e september 2001*, (Københavns universitet: Museum Tusulanums Forlag, 2011)

Holt, Anne, "Så blev Sverige ett land att skämmas över", *Dagens nyheter*, 27-06-2017

Hultén, Gunilla, *Främlingar i nationens spegel*, (Uppsala Universitetsbibliotek, 2007)

Hultén, Gunilla, *Journalistik och mångfald*, (Lund: Studentlitteratur, 2009)

Hellspong, Lennart, *Konsten att tala: handbok i praktisk retorik*, (Lund: Studentlitteratur, 1992)

Johnsen Hertzber, Birgit, *Humor i menneskelig samspill. Humor og kultur*, (Åbo: Red. Ulf Palmefelt. NIF, 1996)

Karlsen, Kirsten, "Sveriges statsminister: "svenske tilstander", hva er det?", *Dagbladet*, 21/04/17

McCombs, Maxwell & Shaw Donald, *The agenda-setting function of mass media*, (Oxford University Press, 1972)

McCombs, Maxwell, *Makten över dagordningen – om medierna, politiken och opinionsbildningen*, (Stockholm:SNS Förlag, 2006)

Norris, Pippa, Kern Montague & Just Marion, *Framing terrorism, The News Media, the Government, and the public*, (New York: Routledge, 2003)

Price, Vincent & Zaller John, *Who gets the news? Alternative measures of news reception and their implications for research* (The University of Chicago Press, 1993)

Ristilampi, Per-Markku, *Rosengård och den svarta poesin*, (Stockholm: Brutus Östlings Bokförlag, 1994, diss.)

Rivas, Carol, *Researching society and culture*, (London: Sage, Third ed, 2012)

Suvatne Sovås, Steinar, ”Vil lære av Sveriges feil”, *Dagbladet*, 2016-05-10.

Strömbäck, Jesper, *Den medialiserade demokratin*, (Stockholm: SNS Förlag, 2004)

Wadbring, Ingela, *Journalistikens publik*, *Handbok i journalistikforskning*, (Red. Michael Karlsson & Jesper Strömbäck, Lund: Studentlitteratur, 2015)

Zavala, America Vera, ”Vad är det för bild som sprids av Sverige över världen?”, *Göteborgsposten*, 2017-09-01

Otryckt material:

Andersson, Maria, ”Vi och de i Norden, en studie i föreställd gemenskap och andrafiering”, Hämtad: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/37777/viochdei.pdf?sequence=1> (Pro gradu avhandling, Helsingfors, 2012, diss.)

Brune, Ylva, *Stereotyper i förvandling, svensk nyhetsjournalistik om invandrare och flyktingar*, Hämtat från:

<http://www.regeringen.se/contentassets/f163741820d440649aa9b9fe5072a77b/delstudie-11-stereotyper-i-forvandling> (Regeringskansliet UD, 2000).

Hill, Annette, "Reality TV engagement: Producer and Audience Relations for Reality Talent Shows", Artikel publicerad i *Media Industries* 4:1, Hämtad:
<https://quod.lib.umich.edu/m/mij/15031809.0004.106/--reality-tv-engagement-producer-and-audience-relations-for?rgn=main;view=fulltext>, (2017)

Højer, Henrik, "Vitsekriget", artikel i tidningen *Forskning & framsteg*, Hämtad:
<http://fof.se/tidning/2005/4/vitsekriget>, (2005)

Kjærsgaard, Pia, "Svenske tilstande" bliver et mere og mere skræmmende udtryk, blogginlägg på TV2 Danmark hämtat:
[http://nyheder.tv2.dk/politik/2017-01-30-blog-svenske-tilstande-bliver-et-mere-og-mere-skraem mende-udtryk](http://nyheder.tv2.dk/politik/2017-01-30-blog-svenske-tilstande-bliver-et-mere-og-mere-skraem-mende-udtryk) (2017-10-24)

Møller, Mette, "Humor på dansk - hvad, hvordan og hvorfor", Artikel i den elektroniska tidskriften *Videnskab*,
<https://videnskab.dk/kultur-samfund/humor-paa-dansk-hvad-hvordan-og-hvorfor>, (2015-01-27)

7. Bilaga

Intervjufrågor

Yrke/Sysselsättning:

Utbildning:

Ålder:

Kön:

Bor:

1. Hur ser din nyhetskonsumtion ut?
2. Vad konsumerar du och hur ofta?
3. Vad är din bild av Sverige? (Hur har du fått den här uppfattningen?)
4. Kommer du ofta i kontakt med nyheter om Sverige?
5. Vad är din uppfattning om Sverige?
6. Hur tycker du medier rapporterar om Sverige?
7. Vad handlar medierapporteringen om?
8. Kan du berätta vilket intryck du får av Sverige genom norska/danska medier?
9. Vad tror du det beror på?
10. Vilka positiva intryck får du?
11. Vilka negativa intryck får du?
12. När jag säger Malmö, vad tänker du då?
13. När jag säger Stockholm, vad tänker du då?
14. Tycker du det förekommer mest positiva eller negativa nyheter om Sverige?
15. På vilket sätt tror du medierapporteringen påverkar dig?
16. Vilka teman tas mest upp i rapporteringen av Sverige?

17. Hur tycker du medierna rapporterar om Norge/Danmark jämfört med hur de rapporterar om Sverige?
18. Pratar du någon gång om Sverige med dina bekanta?
19. Hur brukar de diskussionerna se ut?
20. Egna tankar/reflektioner om detta ämne?